

SZÍVKÜLDI

avagy szívélyes jelentés
egy szívszorító esemény fejleményeiről

2014. június 19-én a reggeli Szent Liturgia végzése közben szívinfarktus ért.

E sorokat egy héttel később kezdem papírra vetni, immár újra otthonomban. Az átélt élmények jelentős része valójában csak a „szívben maradt szavak nyelvén” kommunikálható; lényegesenek vélem mégis bármily dadogós megfogalmazásukat, írásba foglalásukat, mert az emberi elme gyarló, a memória töredékes, így rögzítésük nélkül érdemi tapasztalatokat veszíthetünk el pótolhatatlanul.

Az oltárba kapaszkodva

Az oltár a templom középpontja; Isten Országának mennyei trónja és asztala. Szubjektív megközelítésben ugyanakkor az oltárasztalnak egy személyes dimenziója is megnyílik.

Istenkeresésünk s rátalálásaink, a Vele való kapcsolatunk, egyszóval lelki életünk egészének folyamatában mindnyájan az Énekek Éneke egyéni változatát éljük. A bibliai könyv a vőlegény és a menyasszony szerelmes egymás-keresésének és egymásra találásának szépségeiről szól. Ebben a kontextusban talán nem tűnik illetlenül mérész kifejezésnek, ha azt mondom: a pap lelki életének hálósobája a szentély, nász-ágya az oltár. Az oltárasztal sarulevéve közelítendő égő csipkebokor, ugyanakkor szentségében mégis érinthető, s érintése több „ruhája szegélyének illetésénél”; szemérmes, szerelmes, szent cselekmény az a pap életében.

Három évtizede élek ennek az érintésnek olykor hepehupás, de összességében harmonikus, folyamatos csodájában. Ez a kapcsolódás az én – minden horizontális viszonyt megelőző és megalapozó – „vertikális kapcsolati tőkém”. Amikor rosszul lettem, zúzó mellkasi kínom, heves szívszorításom fájdalomában az oltárba kapaszkod-

tam, akkor persze mindezt nem gondoltam végig. Utólag rendkívüli ajándéknak tekintem mégis, hogy ott és akkor és úgy történt minden, ahogyan történt; mert az ol-tártól induló koreográfia mintha tervezetten nyomta volna rá a bélyegét a következő percek, órák, napok eseménysorára.

Kora hajnalban még néhány elmaradt dolgozat értékelését készítettem, és a délelőtt következő tanári konferenciára készültem. Utána az előző nap templom- és paró-kiakert takarítási projektjének záró mozzanataként még szükségesnek ítélt – erőteljes és igencsak tempós fizikai munkát igénylő – teendőket végeztem el. Bizonyára egészen szubjektív megközelítés, de én jelnek tekintem a magam számára, hogy nem e munkák közepette, nem az íróasztalnál és nem a biohulladék rendezése, szállítása, pakolása közben, hanem a templom szentélyében ért a baj.

Az engedetlen kántor

A kántor az imádságban partnere, társa a papnak. Görög egyházunkban még inkább így van ez, hiszen szertartásaink halottak, imádságaink végezhetetlenek kántori szolgálat nélkül. A liturgia rendje szerint ugyanakkor mégiscsak a pap az imádság vezetője, a kántor neki válaszol; ilyen értelemben a kántor „engedelmes alárendeltje” a papnak.

Hál’ Istennek az én kántorom az engedetlen fajtából való. Mivel maga is igen súlyos infarktusból jött vissza, ráadásul újraélesztéssel – amit augusztusban évről évre hálaadó Liturgiával ünneplünk meg –, azonnal tudta, hogy parókusa eleinte heves, de néhány másodperc alatt ellanyhuló ellenkezését figyelmen kívül kell hagynia; határozottan, azonnal hívta a mentőket. Köszönet érte. És köszönet a most is figyelmes sekrestyés néninek, aki szerint úgy csüngött a karom, mint egy halottnak, de a fülem piros volt, nem úgy, mint egykor a férjének, s erről tudta, hogy még élek; s köszönet kicsiny templomunk hittel aggódó többi imádságos hétköznapi asszonyának. És persze a szintén naponta itt imádkozó, Istennel-emberrel átlátszóan szép kapcsolatban élő Tisztelendő Asszonynak – de róla úgymint még szó a későbbiekben is...

A Sárosi-koktél – és ami mögötte van

Beépített zsargon lelki életemben a „hétköznapi hála” kifejezés. Mócsy Imre tanított arra, hogy az ember folyamatos hálával a szívében igyekezzen élni. A bölcs jezsuita egészen egyszerű példák segítségével tudatosítja ezt olvasóiban. Amikor felébredünk, felkattintjuk a villanyt, megnyitjuk a vízcsapot, mindig jusson eszünkbe – mondja –, hány ember munkája van amögött, hogy ezt megtehetjük. S levonja a következtetést: ha magunkévá tesszük a hétköznapi hála lelkületét, magunk is másokat hálára indító, értékes életet élhetünk. – A Mócsy-féle szemlélet most érzékelhető valóság lett számomra.

Ez a tapasztalat ugyanis – miközben a villanykapcsoló és a vízcsap alapozta lehetőségek nélkülözhetetlen háttérmunkásait sem feledem – személyes közelségben koncentrálódott és konkretizálódott: az orvosi technológiát tökélyre fejlesztő szakemberektől kezdve a technikát bátran alkalmazó orvosokig, a folyamatos készültségben próbált mentősöktől kezdve a több műszakban edzett ápolónőig ismeretlen emberek egész sorának köszönhetem, hogy a gondolataimat most egyáltalán még papírra vehetem. Némelyiküknek csak a nevét ismertem meg, másoknak meg – név nélkül – csak az arcvonásait őrzöm. Az inkognitó viszont nem akadályozta annak, hogy hétköznapi hálámat ne morzsolnám imádságba értük. Mindnyájan „csak” a dolgukat tették. Én pedig életben maradtam.

A piros overallosok a szentély kövén tettek hordágyra. Ott kaptam az első, életmentő infúziót, amelyet a személyesen számomra ma is ismeretlen – és ismeretlenül is igen tisztelt – mentőtiszt neve alapján Sárosi-koktélnak neveztem el. A „mixer” határozottan, briliáns szakmai magabiztossággal cselekedett. Ugyan nem csodálkozott rá templomunk ikonjainak szépségére, s lehet, nem is vetett keresztet munkája közben, és szavai is erőteljesebbek és ütősebbek voltak az itt megszokottnál, a hely szellemét azonban – ha komolyan vesszük, hogy keresztény mivoltunk meghatározó mozzanata az evangéliumból fakadó, a másik ember iránti, gyakorlatban is megvalósítandó, tevékeny szeretet – maximálisan betartotta. Határozott, biztos diagnózisa okán kerültem a sürgősségi helyett azonnal a kardiológiai intenzívra, időt nyerve a kihagyott közbülső stációval.

De vissza még a kertvárosi istenházához... Szakszerű, pontos, életmentő ellátás, majd kissé szokatlan és szabálytalan, a konvencionális templomi mozgáskultúrát kevésbé szem előtt tartó, aliturgikus távozás a királyi ajtón... És a rohamkocsi még igencsak átmeneti biztonsága, s a sziréna imája. Hányszor mondtam egy-egy fohászt szirénázó mentőautót hallva a kocsiiban fekvő betegért s a beteg életéért küzdőkért! Bizonytalán most is vannak ismeretlenek, akik ugyanezt teszik...

Kifosztva

Úgy hiszem, emberi és papi érlelődésem egyik jele – az „érlelődés” számomra nem csupán az öregedés folyamatának eufemisztikus megfogalmazása, hanem a korban való előrehaladás kötelező tartalma –, hogy nagycsütörtökön, a kínszenvedési evangéliumok olvasásakor évről évre megérint egy-egy újonnan felfedezett részlet Urunk szenvedéstörténetének mozzanataiból. Mindeddig elsikkadt előttem mégis az a momentum, amelyben Jézust megfosztják ruháitól. Mostantól bizonyára másként olvasom majd ezt a perikópát is...

Nehéz, felkavaró élmény, még félkómás állapotban is az emberi kifosztottság, a teljes kiszolgáltatottság érzésének keserű tudatosodása a magatehetetlen ember számára a

lemeztelenítés. Ennek igazán fájdalmas, utolsó mozzanatában a Getszemáni elhagyatottságát az jelentette számomra, amikor az ingem, gatyám, zoknim után a jegygyűrűmtől is megfosztattam. A „mezítelenül és gyűrűtlenül” elesettsége mostantól a végső magány szinonimája. Hiába a körülölelő, az emberileg teljes szeretet, hiába van közvetlen közelben az, akivel harminc éve „ringatózunk csendesen”, a harcot egyedül kell megvívni.

Hála a hálóért

Miközben gyakorta panaszkodunk – néha joggal, máskor önző szempontjainkat előtérbe helyezve s a szektorban dolgozók iránti empátiáról megfélekedve – az egészségügyi napi anomáliái, a várólisták hossza, a kórházi körülmények kellemetlenségei, a gyógyításra szorulóknak bosszúságai miatt, talán kevéssé vesszük észre ugyanezen területen a sok jót, köztük az orvosi technológia eszméletlen fejlődését. A technikai fejlődésnek számtalan átka van, amikor azt rossz célra használják; ugyanakkor a diagnosztikában és a gyógyításban található életmentő és életminőséget javító technikai lehetőségek sora hihetetlen lehetőségek forrása. Miközben az orvoslásnak – meglátásom szerint – komoly nehézsége a gyógyszeripar fojtogató szorítása, a másik oldalról rendkívüli esélye az orvostechnológiai fejlődés vívmányainak professzionális alkalmazása.

A csuklóéren keresztül a szívbe vezetett s ott ballonnal az érfalba feszített fémháló (sztent) persze nem automatikus életmentő eszköz; beépítésének a monitoron követhető folyamata rendkívüli orvosi figyelmet, fegyelmet, összpontosítást, precizitást igénylő szellemi és fizikai teljesítmény. A mára napi imádságom részévé avanszált – fohászaiban gyermekkori megmentőm, Kisida Elek mellé került – Bakk Sándor főorvos ingén bizony egy cérna száraz nem maradt, mire helyére került az elzáródott, „özvegycsinálónak” nevezett főér sztentje, mire a műtét végére odakerült az ámen.

A szóhasználatom nem véletlen. A szakmai stáb kiválóan dolgozott odabenn, a lelki stáb meg (feleségem, gyermekeim, vőm, unokáim mellett természetesen a hitében fáradhatatlan, szakmájában eminens tüdőgyógyász főorvos testvérem s a távolból akkorra már még vagy száz ember) kiválóan imádkozott odakünn. Az infarktust követően mintegy száznyolcvan perccel sikeres műtéten voltam túl, s ekkorra el is dőlt: egyelőre irgalmasan megtart az Úr.

Főorvosom kiváló – evangéliumi egyszerűségű – példával ecsetelte később a helyzetemet. Tekintsük a szívet egy négylovas fogatnak – mondta -. A nálam elzáródott érből két és fél ló. Ha nem szüntetik meg az elzáródást, másfél ló húzza tovább a szekeret. Nálam – a Gondviselés rendezte szupergyors orvosi ellátásnak köszönhetően – mind a négy ló megmaradt, az egyik lesz sánta. Egy hónap múlva derül ki – addig szigorú pihenés, nyugalom, séta -, milyen lesz e bicegés mértéke.

Amikor áttoltak az intenzívra, a szemem sarkában egy hivatlan könnycsepp jelezte, hogy érzelmileg sem marad következmény nélküli az eltelt néhány óra.

A könnyek adománya

„Szerettem volna könnyeimmel lemosni, Uram, bűneim kéziratát...” Az ókeresztény kor atyái a bűnbánattal kapcsolatban emlegetik a könnyek adományát. A kifejezés arra vonatkozik, hogy amikor az ember őszintén siratja vétkeit, bánatának könnyei – Isten végtelen irgalmának felismerése okán – immár örömkönnyként folynak végig a lelkén, az arcán.

Az intenzív ágyon eleinte nem voltak könnyeim, de érdekes módon akarva-akaratlan, szinte folyamatosan egyetlen utrenyei ének dallama csengett a fülemben: „Ifjúságomtól kezdve sok rossz indulat ostromol engem...” Félelem vagy lázadás percig nem volt bennem; nyugalmat éreztem, és végtelen hálát azért, ami addig oly magától értetődő volt: hogy élek.

A könnyek, bár jobbára a testi-lelki szenvedés nyomaival mélyítik arcunk barázdáit, sok-sok hétköznapi élethelyzetben megkönnyebbülést is hozhatnak. Lehet ugyanakkor adomány az is, ha sikerül elzárunk a túl érzékenyre beállítódott könnycsatornákat. Intenzív kórházi létem második napjának ez volt a legnagyobb küzdelme.

A fejbe vágó döbbenet, hogy mi is történt, hogy milyen keskeny élet és halál megszgyéje, és hogy ez immár nem másoktól idézett gondolat, hanem személyes tapasztalat számomra, nehezen feldolgozható emocionális telítettséget eredményezett. Az érzelmek eddig nem ismert heves kavalkádja dúlt a lelkemben: a végtelen hála érzése mellett mindenekelőtt a szeretteim iránti lánghatásom s a velük szembeni mulasztásaim, de egyházam, paptestvéreim, szeretett egyházközségem, örömmel végzett, félbehagyott munkáim s mindemögött a befejezetlenség fájdalmának és az elszámolás felelősségének érzése mind-mind viharos erővel zúdultak rám. S amint zivatar esetén árad a víz a csatornába, olykor túl is csapva rajta, úgy ilyenkor a lélek-viharnak is a telített könnycsatornák az egyetlen levezetői. Tehetetlen voltam; hosszabb-rövidebb megszakításokkal órákig folytak a könnyeim. A könnyek ajándéka helyett hát ez esetben már inkább a könnytelenség adományát kértem, hogy mire hozzátartozóim szeme elé kerülök, úrrá legyek az érzelmi szétesettségen, s némi megküzdött erőt gyöngeségemben is sugározni tudjak.

Eljut-e még Anti bácsi Pócsra?

Első papi évtizedem idején még lopakodva kellett kórházba járnunk. Nagyszerű lehetőség az, hogy ma kórházlelkész keresheti fel a betegeket, s járulhat hozzá látogatásával a gyógyuláshoz nélkülözhetetlen lelki harmónia megerősítéséhez.

Szabó Sándor atya látogatása, jelenléte, a vele való közös imádság, az Eucharisztia vétele nem csupán az én lelki harmóniám miatt volt nélkülözhetetlen. Nyolcvan esztendőszobatársam bevallotta, harminc éve nem gyónt, s megígérte, épp most első-áldozó unokájával elmegy nyáron Máriapócsra. Drukkolok neki, hogy megtapasztalja a jó Isten végtelen irgalmát a könnyező Szűz palástja alatt.

Szobatársaim a kórházi dolgozók köréből kikerült látogatóimra csodálkoztak rá leginkább. Kicsi a világ, a papnak mindenütt akadnak ismerő(se)i. Az osztályon dolgozó takarítónő kislányát egyházi iskolába indítottam, az orvosírnokot esküvőjére készítettem, gyermekét kereszteltem; az egyik osztályos orvos nagyapjához bensőséges lelki kötelék fűzött. Amikor a látogatások kapcsán már a harmadik doktornőről derült ki, hogy mindenvasárnapos templomjáró, akkor éreztem rá, milyen elgondolkodtató példát jelent ez a szobatársaim számára. De érzékelhető a tanúságtétel ereje orvosi körben is. Ha egy orvos azt jelzi kollégájának: „ez a papom, vigyázz rá...”, abban a jelzésben a pap iránti személyes szereteten túl (amelyért ezúton is igen hálás vagyok) hitvallás is rejlik. Akinek papja van, annak egyháza van, annak Istene van, annak egész életet átfogó Titka van... Köszönet mindazon keresztényeknek, akik a hitüket nem rejtik véka alá.

Erősített püspökeim látogatása is. A főpásztorban szentelésemről kezdve az apostolotódot láttam, s az apostolotódnak járó tiszteletet és engedelmességet mindig az egyház rendjéhez tartozó, alapvető kérdésnek tekintettem. Nagyszerű és örömteli, ínycsiklandó hab a tortán, ha mindehhez kölcsönös szeretet és megbecsülés is járul.

Tiltakozásom ellenére idős szüleim is meglátogattak. Jóapám járása bizonytalan, édesanyám is sokféle betegséggel küzd. Azt mondtam nekik, ha bejönnek, infarktust kapok... Bejöttek – és látogatásuk bizony őszinte megrendültséggel járó, maradandó élményt jelentett. Rásegített talán az is, hogy míg a szomszéd ágyánál ötvenes fiú látogatta a nyolcvanas apát, nálunk ez fordítva történt...

A kórházi ágyon a szeretet ölelésének megannyi jelét megtapasztalhattam. Megválaszolhatatlan nagyságrendű ímél, sms, sok-sok bátorító, biztató szó. Megindító ezen a skálán az aggódó, a tapintatos, a személyes, a találékony és az ügyetlen szeretet bumfordi összhangja. Az imádság és a szerető ragaszkodás mágnese fordított a beállt iránytűn. Viszonozni nem, csak köszönni tudom.

Kimondhatatlan öröm, hogy itt vagyok, hogy élek; jó visszajönni, a túlsó partról még igen töredékesek az ismereteim. De tiszta szívvel írom le azt is: pozitív a szaldó; a hit- és szeretet-élmények ilyen sűrítetten gazdag hete olyan ajándék számomra, amelyet kár lett volna kihagyni. Az imádkozók lelki támogatása, szűkebb és tágabb családom ragaszkodó szeretete és odaadó szolgálatkészsége, a barátok, ismerősök biztató, visszaváró mosolya mind-mind része lett június tizenkilencedike befejezetlen liturgiájának. Sőt, része azok szeretete is, akik csak hazatértem után értesültek a torzóban maradt istentisztelet hiányzó triszágionjáról.

Néhány sor még a humor gyógyító erejéről, amely a feszült pillanatokban is felszabadít. Nem emlékszem az egyébként altatás nélkül lezajlott katéterezés egészének folyamatára, csak mozzanataira; köztük arra, hogy az orvos a fémháló beépítése közben – azaz a szívemben „kotorászva” – egyszer csak odaszúrt az asszisztensnek: „Ne szóljon meg, mert összezavar...” A véresen komoly pillanat abszolút életszerű komikuma nem ijesztett; kifejezetten mosolyogtató élmény maradt. Mint ahogy a doki megjegyzése is a kórházi ágy mellett, aki a gyógyszerek körüli kavarról – az orvosságok és a betegek közötti megfelelés érzékelhető esetlegessége – kapcsán nyugtatott azal az egyszerű mondattal: „Itt is emberek dolgoznak.” A humor valóban elúzi a fölösleges idegességet...

Minden másként lesz...

A pap a Szent Liturgia végén mindig elmondja Simeon imáját: „Most bocsásd el, Uram, a te szolgádat, békességben...” Azon a bizonyos csütörtökön nem jutottam idáig...

Amikor a főorvos úr kimondta: elbocsát, hazabocsát, megköszöntem neki, hogy ezt ellenkező előjellel is megtette, hiszen előbb nem engedett el, nem engedett haza (mármint ama végső Otthonba), most pedig küld. Az orvosélet rendkívüli pszichés kihívásaira és saját visszakapott életem értékére is ráérezhettem ugyanakkor, amikor elmondta, hogy előző éjjel egy velem egykorú férfit viszont órákon át tartó küzdelem után végleg haza kellett engednie...

Az elhatározásokkal, máris látom, csínján kell bánni. Mondom: minden másként lesz, de ha nem figyelek rá, akárcsak eddig, zsigerből veszem a telefont, kapcsolom a gépet. Mondom: soha nem veszekszem többé, de közben érzem: akaratlan ingerült vagyok, az idegeimet is koptatta e néhány nap. Mondom: többet imádkozom, de a nehézkedési erő – amely most még cinkos kacsintással vébé-meccsekbe öltöztetett „kötelező pihenőnek” álcázza magát – máris visszahúzza a napi zsolozsma tisztességéből. Mégis merem mondani: igen, minden másként lesz. Mert már minden másként van. Mert ami odabenn történt, kitörölhetetlen. És nem a fémhálóra gondolok.

Igaz, pörgős, de mozgékony, sportos, koromhoz képest viszonylag fiatalos életet éltem. Nem voltam elhízva, nem ittam, nem dohányoztam, így némi – a családi ezüsthöz tartozónak vélt – koleszterint leszámítva a kockázati tényezőket tekintve nem tűntem veszélyeztetettnak. Álmomban sem fordult meg a gondolat, hogy engem valaha szívinfarktus érhet. Mára tudom, mennyire – ennyire – bízhat az ember önmagában. Mára tudom, ki az élet Ura.

Igen, minden másként lesz, mert az Isten irgalmából visszakapott élet értéke csak alázattal fogható fel. És minden másként lesz, mert megnövekedett a percek értéke; a „rövid az élet” sablonos, szürke közhelye a leghétköznapibb valóság immár. Ezért

nem órák, percek sem telhetnek el, amelyben – koncentrikusan bővítve a hozzánk rendelték körét – ne szeretnénk egymást. Amíg egyáltalán idő adatik rá.

Valaki azt mondta – férfiember volt persze –: az intenzívra teszik a legcsinosabb nővéreket, hogy ezáltal is motiválják a betegek gyógyulását. Nekem három évtizede folyamatos intenzív a világ számomra legszebb és leg-leg...asszonyának mágneses vonzása, és semmilyen más motiváció nem tudná megközelíteni azt a vágyat, hogy újra vele feküdjek és mellette ébredjek. Tán azért is tartott meg az Úr, hogy ezt minden nap elmondhassam neki.

Felnőtté cseperedett gyermekeim gyakran hallották tőlem botladozó kis életem „három h-s” fundamentumát, a hit, hivatás, házasság boldog életet alapozó egységét. A betegágyról is ez az üzenetem (hál’ Istennek még nem az örökségem) – megköszönve, hogy velük a család-csoda nem évente megvalósuló egyházmegyei program, hanem napi valóság; s bízva abban, hogy ezentúl kevesebb hibával szeretem őket.

Lehet, alakul még a véleményem, de most úgy sejtem, gyökeres életmódváltásra nincs szükségem; a folytonos betegségtudat csöndes gyilkos lenne. Keresem viszont – és meg is akarom találni – egy harmonikusabb, nyugodtabb és kevésbé pörgős életvitel kialakításának kereteit. Telenkó Miklós azt tanácsolta: vegyem a kezembe *Az öreg halász és a tenger*, emésszem, és a tengeren zajló férfias küzdelem vonzása mellett csodálkozzak rá a part szépségére s a partról szemlélődés nagyszerűségére is. Ha valakitől, tőle hiteles az ajánlás...

Új mértékegység: a csuklómilliméter

A közbenső életleltár, amelyre életem ötvenhatodik esztendejében lehetőséget kaptam, a valódi metanoia esélyét kínálja. De ez a szépen hangzó mondat is lehet csalóka; üres, tetszetős gondolat marad, ha magam felől közelítek, s a leltárt én akarom mindenestül összerakni. Jóbarátom hűtött le – szava etalon –, amikor ennyit mondott rá: „Gyanítom, az igazit nem te készíted; de kívánom, hogy a kettő között minél kisebb legyen a hiány...”

A fémháló bevezetésének helyén talán megmarad egy alig észrevehető kis forradás: ez a csuklómilliméternyi heg lesz megköszönt, megbecsült, felelős életem új, figyelemzetető mértékegysége.